

AVALEHT

KONTAKT

TELLIMINE

KULTUURISÜNDMUSED

RUBRIIGID

HERBERT B. SCHMIDT JA EESTI TURUMAJANDUSE SÜND 1990-NDATEL

15 Mar 2023 / 0 Comment / Number: Veebruar 2023

VILKSATUS LÄHIMINEVIKUST: Ekspeaminister Mart Laar meenutab suure sigariga härrasmeest, kes 1990-ndate alguses tema peaministrikabinetti imbus – olles sekretäridest mööda hiilinud – ning kelle teeneid meie turumajanduse käimajooksmisel oleks totter alahinnata. Herbert B. Schmidt kujunes erastamise “halliks kardinaliks”.

Eesti taasiseseisvumise järel käis 1990. aastate esimesel poolel siit läbi hulk kõikvõimalikke konsultante ja nõustajaid. Kes esindas mõnda valitsust, kes finantsinstitutsiooni, kes aga peamiselt iseennast. Enamikust ei jäänud maha mingeid jälgi, nende viibiminegi Eestis on unustatud.

Erastamise “hall kardinal”

Kõigiga nii siiski ei läinud. Mõni oli lihtsalt sedavõrd värvikas isiksus, et teda on võimatu unustada. Kes neil aegadel aktiivselt tegutsenutest suudaksid unustada Eesti erastamise “halli kardinali” **Herbert B. Schmidt**i? Sigarit tossutavat joviaalset saksa härrat, kes täie enesestmõistetavusega loovis mööda sekretäride ja ametnike armeest ikka kõige kõrgemale välja, et igasugust etiketti ignoreerides tundide kaupa erastamise meetodite üle vaielda.

Koroonalainete varjus anti 2021. aastal tema 90. sünnipäeva puhul Saksamaal suurema kärata välja Festschrift ehk pühendusteos pealkirjaga “Elu turumajandusele” (“Ein Leben für die Marktwirtschaft”).

Kuna seda vaevalt Eestis tähele pandi, suur osa raamatust on aga seotud Eesti lähiajalooaga, siis ütlen raamatu tutvustuseks paar sõna. Ja ehk leiab mõni kirjastus selle tõlkimiseks üles.

Saksamaade ühinemine

Valgetähe ordeni kolmanda klassi kavaler Herbert B. Schmidt sündis 1931. aastal Ida-Preisimaal, olles tunnistajaks selle hävingule II maailmasõjas. Olles sunnitud Punaarmee sisse tungides lapsepõlvkodu maha jätma, asus ta elama Lääne-Saksamaale, käies seal lõpuni oma haridustee. Oli tunnistajaks sõja

TEE

Ajalu

Arhiiv

Eesti

Film

Kirjar

Köök

Lood

Mooc

Pealt

Teate

Välis

lõpu järel Saksamaad tabanud kaosele ning vaesusele, elades kaasa radikaalsetele reformidele järgnenud "Saksa majandusimele".

Pole ime, et Herbert Schmidti sai peagi **Ludwig Erhardti** (Lääne-Saksamaa riigikantsler 1963–66) üks peamisi kõnetorusid ja tema pärandi hoidja CDU-s (Saksamaa kristlik-demokraatlik liit). Tugeva sideme CDU-ga tagas tema kauaaegne abikaasa, Bonni linnapea 1989–1994 **Ruth Schmidt-Niemack**. Käsumajanduse kokku kukkudes Ida-Saksamaal ja Saksamaa taasühinemise järel asus Herbert Schmidt tööle kunagises DDR-is, viimaks sealgi ellu Erhardti reforme, tagamaks "heaolu kõigile" (Wohlstand für Alle).

Schmidt etendas olulist rolli Ida-Saksamaal erastamist teostava Treuhandi kujunemisel, kuigi oli mitmeski punktis selle suhtes kriitiline.

Vaidlused erastamise viiside üle

Mina kohtusin Herbert B. Schmidtiga peatselt tema Eestisse saabumise järel Saksa saatkonna vahendusel. Talle oli aetud igasugu jama tagastamisest kui sotsialismi kehtestamisest Eestis ja tegelike spetsialistide – ehk endiste kommunistide – eemaletõrjumise viisist.

Schmidt sai asjast kohe aru ning me leidsime kiiresti teineteisemõistmise. Nii polnudki midagi imestada, et nädalapäevad ametisseastumise järel loovis Schmidt etteteatamata kuidagi mööda sekretäridest ja teistest asjameestest ning võttis istet minu kabinetis Toompeal.

Tundus, nagu oleks Ludwig Erhardt sisse astunud või vähemalt nii kujutasin ma teda fotodelt ette. Juba eelmainitud suur sigar huulte vahel ja teist lahkelt minule pakkudes – mille viisaka inimesena vastu võtsin, mida Schmidt võttis omakorda loana enda oma põlema panna.

Jätsin ütlemata, et minu kabinetis ei suitsetata ja palusin tuhatooi tuua. Nii hakkasin ajuti sigareid tõmbama. Istusime ja vaidlesime tunde erastamise viiside üle. Õnneks polnud meil eriarvamusi peamises: aeg on kulda väärt ja tegutseda tuleb kiiresti, kuid mitte seadusi ignoreerides. Küsimus oli ainult, kuidas.

Toonane erastamine Eesti- ja Venemaal

Selle üle võisime tunde vaielda teisigi inimesi kaasa haarates. Tema suutis meid veenda erastamises tuumikinvestorile, meie teda aga selles, et Treuhandi tava erastatavatesse ettevõttesse eelnevalt hulgaliselt raha pumbata kulutab ainult aega ning kokkuvõttes ka raha. Ja palju muud.

Kokkuvõttes sai erastamine Eestis sisse korraliku hoo, muutudes teiste samas olukorras olevate riikidega Maaailmapanga hinnangul lausa edulooks. Vaadeldavasse raamatusse on sellest ülevaate kirjutanud **Kalev Kukk**.

Kui Eestis oli erastamine juba ree peal, paluti Herbert Schmidti appi lätlaste kraavi vajunud erastamise rege välja sikutama. Nüüd arutasime Schmidtiga Toompeal poliitilisi arenguid Lätis ja sealset poliitilist olukorda.

Kui Lätis läks veel kuidagi, siis katse juurutada samu põhimõtteid Balkanil sai Schmidti jaoks tõeliseks

kannatuste rajaks. Pole imestada, et tal just Eestist kõige paremad mälestused on.

Mulle tundub, et Herbert Schmidt oli Eesti kohal otsekui kaitsevaim. Kui mõnel välismaisel institutsioonil tekkis kihelus, et miks me ei erasta sama kiiresti nagu Venemaal – ja tuleb tunnistada, et ajuti võis selliseid või mingeid teisi ideid tekkida –, tõime kohale Herbert Schmidt, kes oma tunnustatud usaldusväärsuses selgitas, et Eestis on kõik kõige paremas korras. Ega me siis veel ise ka ei teadnud, mis sellel Vene meetodil viga on, aga instinktiivselt hoidsime sellest eemale.

Alles hiljem **Anders Åslundit** lugedes sain aru: ega see võinudki mujale kui tänase Venemaani viia.

Kogemused omal nahal

Festschrift ei räägi aga ainult sellest osast Herbert Schmidt elust. Suur osa on pühendatud mälestustele koolipõlvesõpradest Königsbergi aegadest alates ja lõpetades ülikooliaastatega Münchenis, lisaks tagasivaated poliitilisest tegevusest Saksamaal ja Euroopas. Muidugi sisaldab koguteos ka meenutusi Herbert Schmidtist kui sõbrast, perekondlikest läbikäimistest jne.

Kokkuvõttes on raamat õnnestunult komponeeritud, kajastades eri külgedest ja aspektidest selle pealkirjas esitatud sisu – pühendumust turumajanduse ideedele. Schmidt oli ise noorpõlves oma nahal kogenud, kuidas vaba turumajandus sõjas purustatud, muserdatud ja lootuse kaotanud rahva otsekui imeväel uuele tõusule viib. Kui see kord oli olnud võimalik, siis miks mitte uuesti?

See arusaam kandis Herbert Schmidt ja viis teda kaugetesse maadesse. Ja hästi oli. Viilksatustena lähiminevikust väärib see raamat kindlasti tähelepanu. Aga mitte ainult see.

Tegelikult võisime suure ajaloo mõistes alles üsna äsja – 7. septembril – tähistada 30 aasta möödumist sellest päevast, kui Herbert B. Schmidt jalga astus Tallinna sadamas Stockholmi laevalt esmakordselt Eestimaa pinnale.

KIRJUTAS: **MART LAAR**

RELATED POSTS

**Agnes, kroonikud ja
psühhokroonikud**

märts 15, 2023

**Aga kas kirsiaed oli üldse
olemas?**

märts 15, 2023

**Talutool – Eesti taluelamu
kõige põnevam ese.**

märts 15, 2023

Kentmanni 4 / Sakala 10, Tallinn 10116